

12de Symposium & Workshop
van het Wetenschappelijk Comité van het FAVV

VOEDSELVEILIGHEID BINNEN EEN DUURZAME VOEDSELKETEN

Vrijdag 25 november 2016

DEEL 1. SYMPOSIUM – CONTEXT, KNELPUNTEN EN OPPORTUNITEITEN

Sessie 1: Afbakening problematiek – Stand van zaken

Definitie van een “Duurzame voedselketen” en relatie tot voedselveiligheid

Mieke UYTENDAELE [NL]

Universiteit Gent, Vakgroep Voedselveiligheid & Voedselkwaliteit - Lid SciCom

Duurzaamheid is een breed en complex containerbegrip. Iedere consument, onderneming en organisatie geeft er een eigen invulling aan. Gemakshalve wordt duurzame voeding ook wel aangeduid als ‘goed voor jezelf (gezonde en evenwichtige voeding) en goed voor het milieu (beperken van de ecologische voetafdruk)’ maar duurzaamheid is een ruime term die op uiteenlopende manier ingevuld kan worden. Bij de opzet van een duurzaamheidsrapport wordt vaak verwezen naar “GRI indicatoren”, ontwikkeld door het Global Reporting Initiative (GRI), om de status, prioriteiten en trends in duurzaamheid van een product of productieproces in kaart te brengen of op te volgen. Hierbij wordt o.a. verwezen naar energie- of waterverbruik, verpakking, afvalverwerking, voedselkilometers etc. Tevens is er een evolutie naar certificeringssystemen en keurmerken die gehanteerd worden om (aspecten van) duurzaamheid te claimen terwijl wetenschappelijk ook meetinstrumenten ontwikkeld worden gebaseerd op levenscyclusanalyse waarbij het hele proces van productie tot en met finale afvalverwerking in beschouwing wordt genomen in de berekening van een ‘voetafdruk’. In de inleiding wordt de terminologie rond ‘duurzame’ voedselketen gekaderd, welke meetinstrumenten er zijn en hoe en waar bij de invulling van duurzaamheid er al dan niet ook aspecten van voedselveiligheid en voedselveiligheidsbeheersystemen aan bod komen.

Uitdagingen voor het borgen van de voedselveiligheid bij een duurzame(re) bedrijfsvoering

Lieve HERMAN [NL]

ILVO (Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek) – Vice-Voorzitter SciCom

Het huidige maatschappelijk kader nodigt ons uit tot een duurzame(re) voedselproductie waar voedselveiligheid niet langer een centrale positie inneemt maar waarbij deze dient in evenwicht geplaatst te worden met bredere maatschappelijke aandachtspunten. Dit vergt vooral de aandacht van regulatoren en voedingsbedrijven. Hierbij staan zij voor de uitdaging om de

huidige voedselveiligheidseisen in het nieuwe referentiekader in te passen. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van een aantal voorbeelden die kunnen gegroepeerd worden tot de volgende onderwerpen: 1) vervanging van vlees door alternatieve eiwitbronnen; 2) optimaal gebruik van biomassa met een valorisatie van reststromen; 3) optimaal gebruik van natuurlijke hulpbronnen; 4) behoud van smaak en nutriënten in het kader van een evenwichtig voedingspatroon.

De toegelichte voorbeelden illustreren hoe deze materie leeft in onze maatschappij en hoe via risico-evaluatie de bedrijven, de overheid en de wetenschappelijke wereld daarmee kunnen omgaan. Deze risico-evaluaties steunen op een hoog kennisniveau en vereisen het beschikbaar hebben van voldoende gegevens, wat een uitdaging stelt bij de toepassing. De vraag stelt zich hoe dit in de praktijk het best kan georganiseerd worden. Dialoog tussen de diverse stakeholders is nodig om na te gaan hoe er efficiënt kan worden omgegaan met bijvoorbeeld het in de praktijk brengen van de autocontrole en de novel food wetgeving om de maatschappelijke vraag naar een duurzame(re) voedselketen aan te moedigen mits behoud van de voedselveiligheid.

De demarche D'Avenir: een gedeelde, algemene strategie voor een duurzamer Waals agrovoedingssysteem

Françoise BODSON [FR]

Wagralim (pôle de compétitivité wallon Agro-industrie)

Wallonië is een regio waar het agrovoedingssysteem economisch en maatschappelijk zeer belangrijk is. Dit resulteert uit de combinatie van een aantal elementen: zeer vruchtbare grond, gunstig klimaat en gunstige geografische ligging, ondernemingszin zowel van de boeren als van de verwerkings- en de distributiesector, knowhow, ontwikkeling en doeltreffende ondersteuning van het onderwijs en onderzoekcentra.

Het agrovoedingssysteem zal echter moeten evolueren als het succesvol wil omgaan met de uitdagingen waarmee het geconfronteerd wordt: de grenzen van de beschikbare middelen (grondstoffen, energie, water, ...), de klimaatverandering, de noodzaak om de relatie stad-platteland te herzien, de relatie tussen voeding en gezondheid, de volatiliteit van de prijzen en het verstoorde evenwicht binnen de voedselketen zijn enkele voorbeelden.

In april 2014 hebben de belangrijkste actoren van de voedselketen (BEMEF, Comeos Wallonië, FEVIA Wallonië en FWA) een gemeenschappelijk doel vooropgesteld: zo snel mogelijk het Waals agrovoedingssysteem ('système agroalimentaire wallon' of SAAW) naar meer duurzaamheid laten evolueren om het zo een welvarende toekomst te garanderen. Zo ontstond de aanpak **D'Avenir**, gecoördineerd door Wagralim en ondersteund door Wallonië. De aanpak brengt de economische spelers van het systeem bijeen om hen in staat te stellen om samen te bouwen aan een algemene, gedeelde strategie waarbij de 3 pijlers van duurzame ontwikkeling geïntegreerd worden, en moedigt hen aan om duurzame en innovatieve samenwerkingsinitiatieven te ontwikkelen. Na meer dan twee jaar werk, telt de aanpak **D'Avenir** al bijna 300 betrokken actoren. De aanpak streeft ernaar een verenigende banner te zijn, motiverend voor alle economische actoren en bevorderend voor het bouwen van duurzame partnerschappen, en dit in een multidimensionale benadering van duurzaamheid, waarvan voedselveiligheid een integraal onderdeel is.

Donatie/acceptatieketen van voedseloverschotten: uitdagingen inzake voedselveiligheid

Liesbeth JACXSENS [NL]

Universiteit Gent, Vakgroep Voedselveiligheid en Voedselkwaliteit

De huidige donatie-/acceptatieketen in België werd in kaart gebracht. Hieruit bleek dat deze zeer versnipperd is en bestaat uit tal van kleine verenigingen die elk op hun eigen manier

werken. Bovendien bleek dat bijna de helft van de producten verdeeld door de Voedselbanken aangekocht zijn met Europese financiële steun. Ook werden met behulp van de betrokken partijen de verschillende pijnpunten in deze huidige keten geïdentificeerd. Eén van de voornaamste pijnpunten bleek de beperkte capaciteit van de liefdadigheidsverenigingen te zijn waardoor de donoren bezorgd zijn dat hun producten niet correct behandeld worden. Hierdoor blijven de schenkingen, zeker van risicovollere producten (zoals vlees), nog beperkt. Deze beperkte capaciteit bleek te wijten te zijn aan enerzijds het werken met vrijwilligers waardoor het efficiënt opzetten van organisatie en logistiek niet zo evident is maar anderzijds ook de beperkte financiële middelen waarover liefdadigheidsverenigingen beschikken. Dit wordt in de hand gewerkt doordat ze voor de verkregen producten meestal geen bijdrage mogen vragen aan de mensen in armoede. Er werd ook nagegaan of de levensmiddelen die bij de mensen in armoede terechtkomen, nog van voldoende kwaliteit en veiligheid zijn. Er werden gedoneerde bederfbare producten geanalyseerd daar deze het beste weergeven of de verkregen producten correct behandeld en snel genoeg herverdeeld worden. Deze snelle herverdeling is noodzakelijk daar de meeste producten slechts een beperkt aantal dagen voor het overschrijden van hun houdbaarheidsdatum geschonken worden. Uit de resultaten bleek dat ondanks dat de producten op het einde van hun houdbaarheid zaten, slechts ongeveer een kwart van de onderzochte stalen een kwaliteitsreductie ondergaan had.

Sessie 2: Voorbeelden uit de praktijk

Wolfijzers en schietgeweren bij de implementatie van een duurzaam voedselbeleid

Yvan DEJAEGHER [NL]

Bemefa (Beroepsvereniging van de mengvoederfabrikanten)

De Belgische diervoedersector blikt terug op een lange traditie van autocontrolesystemen en certificering van deze autocontrolesystemen door onafhankelijke derden in het kader van voedselveiligheid.

In 2006 startte de diervoedersector met de oprichting van een platform **Maatschappelijk Verantwoorde Diervoeder Stroom** (MVDS).

In 2008 werd door de sector beslist om collectief duurzaam gecertificeerde soja aan te kopen. De druk vanuit de retail en de verwerkende sector is dermate groot, zeker vanuit het buitenland, om de aankopen van duurzame grondstoffen individueel te certificeren. BEMEFA werkt dan ook een (collectief en individueel) certificeringprogramma uit dat geënt zal worden op de voedselveiligheids-certificering.

Dhr. Dejaegher (Directeur-generaal van BEMEFA) licht tijdens deze presentatie de wolfijzers en de schietgeweren van deze aanpak toe.

Sectorvoorbeelden uit de zuivelindustrie: hergebruik water, valorisatie centrifugeslib en beperking afzet met mycotoxine besmette melk

Lien CALLEWAERT [NL]

BCZ (Belgische confederatie van de zuivelindustrie)

Voedselveiligheid en kwaliteit zijn de absolute prioriteit doorheen de hele zuivelketen.

Daarnaast levert de zuivelindustrie ook heel wat inspanningen op vlak van duurzaamheid.

Geregeld ontstaat hierdoor een spanningsveld tussen het wettelijk kader m.b.t.

voedselveiligheid enerzijds, en het streven naar een meer duurzame voedselketen anderzijds.

In deze uiteenzetting zal dit spanningsveld worden toegelicht aan de hand van drie concrete voorbeelden uit de zuivelsector. Hergebruik van water scoort hoog op duurzaamheid maar moet uiteraard voldoen aan de normen van voedselveiligheid. Zijn we hierin té strikt dan wordt hergebruik zo goed als onmogelijk: een afweging op het scherp van de snee. Daarnaast

worden de moeilijkheden bij de valorisatie van het centrifugeslib, een stroom die ontstaat bij de melkverwerking, en de beperkingen voor afzet van met mycotoxine besmette melk onder de aandacht gebracht.

Handel en onverkochte voedingswaren: de realiteit op het terrein, belemmeringen, uitdagingen, initiatieven en verbintenissen

Géraldine VERWILGHEN [FR]

Comeos (Belgische handel & diensten)

De handel is het aan zichzelf verplicht om economisch verantwoord te handelen. Onverkochte producten zijn namelijk een nettoverlies voor de handel. De interne organisatie, de logistiek en de bevoorrading van winkels worden dan ook zo scherp mogelijk berekend om overschotten te vermijden. De handelaars zijn daarom dagelijks begaan met de preventie, vermindering en valorisatie van voedselafval. Maar zij beheersen niet de volledige voedselketen en kunnen niet alles voorzien, met name de aankoopkeuze van de consument. Daarom zullen er altijd onverkochte producten zijn. Om een duidelijker beeld te krijgen van de problematiek van onverkochte voedingsproducten in de handel, is het nodig om de realiteit op het terrein te bekijken, de belemmeringen en uitdagingen onder de loep te nemen en stil te staan bij de initiatieven en de verbintenissen van de handelaars.

Brugse Food Lab als platform naar een duurzame stedelijke voedselstrategie: waar past voedselveiligheid in het plaatje?

Caroline VAN DER STEEN [NL]

stad Brugge

Brugge is partner in het Europese Food Smart Cities for Development-project (2015-2016). Als Food Smart City engageert Brugge zich om te werken aan een duurzame voedselstrategie. De Brugse prioriteiten in deze strategie zijn korte keten, stadslandbouw, voedselverlies en Fair Trade. Om die strategie inhoudelijk vorm te geven én te implementeren in de praktijk, werd in 2015 het Food Lab opgericht. Het Food Lab is een platform waar stakeholders die actief zijn rond of geïnteresseerd zijn in duurzame voeding, waaronder burger- en liefdadigheidsinitiatieven, maar ook professionele actoren, elkaar kunnen ontmoeten, inspireren en versterken.

Meestal zijn de obstakels bij het uitwerken van acties van praktische aard. Zelden echter wordt voedselveiligheid door initiatiefnemers als grootste hindernis gezien. Als het al gebeurt, dan is het doorgaans aangebracht door professionele actoren die reeds eerder in contact kwamen met het FAVV. Bij de burgerinitiatieven gaat men vaak uit van gezond verstand, huis-tuin-en-keukenregels, en vooral het doel van voedseloverschotten te herverdelen vanuit de zorg voor minderbedeelden of de duurzaamheidsgedachte.

De regelgeving – als ze al bestaat – is onbekend en onbemind. Het FAVV is een ver-van-mijn-bed overheid die niet onmiddellijk als partner beschouwd wordt. Men wil de zaken vooral laten gebeuren, zo eenvoudig en praktisch mogelijk.

Twee verschillende uitgangspunten? Misschien is het verschil minder groot dan gevreesd wordt en kan het FAVV een partner zijn om burgerinitiatieven vooruit te helpen?
